

КРИТЕРІЇ І ПОКАЗНИКИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ДО НАДАННЯ ДОЛІКАРСЬКОЇ ДОПОМОГИ

CRITERIA AND INDICATORS OF THE READINESS OF FUTURE BACHELORS OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS TO PROVIDE MEDICAL AID

Стаття присвячена проблематиці оцінювання якості підготовки майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до надання долікарської допомоги.

На основі аналізу досліджень і публікацій, визначено критерії (теоретичний, загально-практичний, спортивно-прикладний) готовності здобувачів освіти до надання долікарської допомоги. Показано, що із цими критеріями співвідносяться такі показники: знання алгоритмів надання долікарської допомоги при травмах і невідкладних станах; уміння надання долікарської допомоги у найбільш розповсюджених ситуаціях життєдіяльності; уміння надання долікарської допомоги в ситуаціях, типових для обраного виду спорту. При цьому засобами оцінювання готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до надання долікарської допомоги виступають: тести знань; ситуативні завдання, що передбачають письмову відповідь; практичні завдання по наданню долікарської допомоги в ситуаціях, типових для обраного виду спорту з виконанням дій у парах або групі.

Критерії, показники та засоби оцінювання готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до надання долікарської допомоги висвітлено як єдину систему, мета якої – встановлення ефективності освітнього процесу у визначеному аспекті.

Представлено авторське бачення організації дослідної роботи, спрямованої на оцінювання якості підготовки майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту. Обґрунтовано, що для перевірки ефективності авторських інновацій з формування в майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту готовності до надання долікарської допомоги найдоцільнішим буде проведення дослідження за доекспериментальним планом для двох нееквівалентних груп з тестуванням після педагогічного впливу. При цьому вимірювання доцільно буде провести в обох групах наприкінці засвоєння студентами майже всього змісту освіти.

Ключові слова: готовність, бакалаври фізичної культури і спорту, критерії, показ-

ники, засоби оцінювання, долікарська допомога.

The article is devoted to the problem of evaluating the quality of training of future bachelors of physical culture and sports to provide pre-medical care.

Based on the analysis of research and publications, the criteria (theoretical, general-practical, sports-applied) of the readiness of students to provide pre-medical care have been determined. It is shown that the following indicators correlate with these criteria: knowledge of algorithms for providing pre-medical care for injuries and emergencies; the ability to provide pre-medical care in the most common life situations; the ability to provide first aid in situations typical for the chosen sport. At the same time, the means of assessing the readiness of future bachelors of physical culture and sports to provide pre-medical care are: knowledge tests; situational tasks involving a written answer; practical tasks for providing first aid in situations typical for the chosen sport with actions performed in pairs or in a group.

Criteria, indicators and means of assessing the readiness of future bachelors of physical culture and sports to provide pre-medical care are highlighted as a single system, the purpose of which is to establish the effectiveness of the educational process in a certain aspect.

The author's vision of the organization of research work aimed at evaluating the quality of training of future bachelors of physical culture and sports is presented. It is substantiated that in order to verify the effectiveness of the author's innovations in the formation of future bachelors of physical culture and sports in readiness for providing pre-medical care, it will be most appropriate to conduct a study according to a pre-experimental plan for two non-equivalent groups with testing after pedagogical influence. At the same time, it will be advisable to carry out the measurement in both groups at the end of the students' assimilation of almost the entire content of education.

Key words: readiness, bachelors of physical culture and sports, criteria, indicators, evaluation tools, pre-medical assistance.

УДК 378:796.071.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/74.32>

Марамуха Н.П.,

викладачка кафедри фізичної реабілітації та здоров'я людини Класичного приватного університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Виконання професійних обов'язків працівниками галузі фізичної культури і спорту пов'язане із підвищенням ризиком виникнення нещасних випадків і невідкладних станів у спортсменів, споживачів фізкультурно-оздоровчих послуг або здобувачів освіти різних рівнів. Відповідно, у здобувачів фізкультурно-спортивної освіти у процесі професійної підготовки мають бути сформовані компетентності з надання долікарської допомоги – найпростіших медичних дій, що виконуються безпосередньо на місці події в найкоротші терміни після травми або виникнення невідкладного стану потерпілого. Така допомога надається, як правило, не медиками,

а громадянами, які не мають спеціальної медичної освіти і перебувають в момент події безпосередньо на її місці або поблизу від нього [11].

Ефективність навчання з надання долікарської допомоги залежить від системи оцінювання її успішності, яка має бути технологічною і інтегрувати стандартизовані засоби.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вихідні положення для створення такої системи знаходимо в наукових працях, у яких: висвітлено питання профілактики спортивного травматизму та надання спортсменам і особам, залученим до рухової активності, першої долікарської допомоги у разі одержання ними травм і виникнення у них

невідкладних станів [2; 4; 6; 9; 10; 12; 13]; розглянуто з наукової точки зору проблематику підготовки здобувачів освіти сфери фізичної культури і спорту до надання першої долікарської допомоги [1; 5; 7; 14]; висвітлено різні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців галузі фізичної культури і спорту [3; 8].

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми.

Утім, в проаналізованих джерелах питання визначення рівню готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до надання долікарської допомоги висвітлено недостатньо. Означене вказує на актуальність дослідження, спрямованого на розроблення системи оцінювання ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в аспекті формування у них готовності до надання долікарської допомоги. При цьому, у відповідності до традицій педагогічних досліджень, бажано представити цю систему у логічному поєднанні критеріїв, показників та засобів оцінювання цільової професійної якості.

Мета статті. Обґрунтування критеріїв, показників та засобів оцінювання готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до надання долікарської допомоги є метою цієї статті.

Метод дослідження – аналіз наукових публікацій за визначеною проблематикою з наступним синтезом ідей та висновків науковців в авторську методичну пропозицію.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, зосередимось на обґрунтуванні критеріїв та показників готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури та спорту до надання долікарської допомоги.

У дослідженні розуміємо критерії як якості, ознаки предмету дослідження, які дозволяють судити про його стан, рівень розвитку, функціонування і характеризують його, перш за все, суб'єктивно. Поняття критерію прямо пов'язане із поняттям показника, який формує об'єктивну характеристику предмету, дозволяючи виміряти його властивості [8].

Аналіз наукових праць [1; 5; 7; 14] показав, що обов'язковою складовою навчання здобувачів будь якої освіти надання долікарської допомоги є формування відповідних знань – суб'єктивного образу об'єктивної реальності, тобто адекватного відзеркалення об'єктивної і суб'єктивної дійсності в свідомості людини у формі уявлень, понять, думок, теорій. При цьому загальним правилом виступає те, що формування таких знань є найпершим кроком у формуванні практичних умінь та навичок.

Зважаючи на сказане вище, вважаємо за доцільне у якості ключового елементу системи оцінювання готовності майбутніх бакалаврів фізичної

культури і спорту до надання долікарської допомоги визначити теоретичний критерій.

Утім, для успішної реалізації, теоретичні знання мають обов'язково підкріплюватися інструментальними уміннями, які стосуються використання певних інструментів і послідовності дій для вирішення тієї чи іншої задачі.

Аналіз джерел показує, що у контексті надання долікарської допомоги найбільш чітко такі уміння описані в різноманітних протоколах, які носять універсальний характер. Вони повно і послідовно описують дії того, хто надає допомогу і дають вичерпні інструкції про дії у ситуаціях виникнення найбільш розповсюджених травм і невідкладних станів [12].

Також у наукових джерелах описано навчання різних категорій здобувачів освіти реалізації таких протоколів. З цих публікацій видно, що таке навчання є технологічним і ефективним [12].

Виходячи із сказаного, вважаємо, що у контексті нашого дослідження доцільним є визначення загально-практичного критерію у якості другої критеріальної основи системи оцінювання готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до надання долікарської допомоги. Цей критерій має описувати цільову готовність в аспекті загальних умінь та навичок надання долікарської допомоги у найбільш типових ситуаціях життєдіяльності людини.

Утім, галузь фізичної культури і спорту має виражену специфіку, пов'язану із тим, що в її основі лежать активні рухові дії. При цьому характер цих дій дуже різниться залежно від виду спорту або типу рухової активності.

Відповідно, майбутні бакалаври фізичної культури і спорту мають бути готові досконало знати особливості травматизму та типові небезпечні ситуації в обраному виді спорту. Також здобувачі освіти мають обов'язково бути знайомими з чинниками небезпеки в інших видах спорту, адже у професійній діяльності випускникам спеціальності 017 Фізична культура і спорт доводиться часто виходити за рамки спортивної спеціалізації.

Як було показано вище, визначені критерії мають характеризуватися пов'язаними з ними показниками, які мають виражати кількісну міру сформованості критерію.

Вважаємо, що показником сформованості теоретичного критерію має стати знання алгоритмів надання долікарської допомоги при травмах і невідкладних станах. Цей показник логічно пов'язаний зі своїм критерієм. при цьому він може бути виражений кількісною мірою, адже способи виявлення і оцінювання знань детально розроблені педагогічною наукою.

Показником загально-практичного критерію доцільно визначити уміння надання долікарської допомоги у типових найбільш розповсюджених

ситуаціях. Продовжуючи традиції педагогічних досліджень, під уміннями будемо розуміти здатність здобувача освіти належно виконувати певні дії, засновані на доцільному використанні набутих знань за умови незначного контролю свідомістю [3].

Аргументом на користь визначення означеного показника є те, що він відображає традиційну складову цільової компетентності, а також може бути виражений у кількісному значенні через використання педагогічних засобів оцінювання професійних умінь.

Показником спортивно-прикладного критерію визначаємо навички надання долікарської допомоги в ситуаціях, типових для спортивної діяльності. Цей показник також може бути виражений у кількісному значенні і повною мірою відображає специфіку професійної діяльності здобувачів освіти.

Окрім критеріїв і показників, система оцінювання готовності здобувачів фізкультурної освіти до надання долікарської допомоги має включати засоби оцінювання.

Першим з таких засобів, пов'язаним із теоретичним критерієм через відповідний показник, за нашим задумом, виступає тест знань, який дає змогу за мінімальний час отримати надійні результати. Також тестування легко організувати, і контролювати при цьому відсутність у студентів додаткових джерел інформації.

Важливою перевагою тестування є те, що воно надає викладачу інформацію про результати освітнього процесу, аналізуючи яку, він може змінювати форми й методи навчання з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів освіти, а також позитивно впливає на мотивацію студентів, створюючи творчу атмосферу змагальності.

Зважаючи на останні міркування, передбачається розроблення тесту, що включає 10-ть блоків, відповідно до тем дисципліни «Долікарська допомога при травмах та невідкладних станах». У кожному блоці – 10 запитань. Оцінювання проводиться на основі кількості правильних відповідей. Кожна правильна відповідь оцінювалася в 1 бал.

Засобом, пов'язаним із загально-прикладним критерієм нами визначено ситуативні завдання, які передбачають письмову відповідь. Такий підхід обумовлений тим, що він, з одного боку, дозволяє якісно охопити весь простір дій на основі протоколу надання долікарської допомоги MARCH, а з іншого – є технологічним і усталеним. Окрім цього, письмове описання дій дозволяє оцінити когнітивні навички студента, його здатність до описання своїх дій і викладання думок.

За нашим задумом, здобувач освіти має виконати два завдання, кожне з яких оцінюватиметься викладачем до 50-ти балів. У сумі загальна оцінка дорівнюватиме 100 балам.

В аспекті оцінювання за спортивно-прикладним критерієм адекватним і доцільним методом оцінювання визнано експертне оцінювання здобувачів освіти.

Таке оцінювання має відбуватися на основі спостереження експертів за квазіпрофесійною діяльністю майбутніх бакалаврів на навчальній практиці.

Основою методики визначаємо бланк оцінювання, який відобразитиме чотири шкали – «Психологічна готовність»; «Інструментальна готовність»; «Доцільність»; «Вправність та ефективність». За кожною шкалою експерт буде мати змогу виставити бал – від 1 до 25. Таким чином, максимальна оцінка буде становити 100 балів. Вважаємо, що студенту буде достатньо виконати одне випадково обране завдання.

Співвідношення між критеріями, показниками і засобами, системи оцінювання готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до надання долікарської допомоги узагальнено в табл. 1.

Відповідно нашому задуму, для перевірки ефективності авторських інновацій з формування в майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту готовності до надання долікарської допомоги найдоцільнішим буде провести дослідження за доекспериментальним планом для двох нееквівалентних груп з тестуванням після педагогічного впливу.

Таблиця 1

Критерії, показники і засоби оцінювання готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до надання долікарської допомоги

Критерії	Показники	Засоби оцінювання
Теоретичний	Знання алгоритмів надання долікарської допомоги при травмах і невідкладних станах	Тест знань (кількість правильних відповідей)
Загально-практичний	Уміння надання долікарської допомоги у типових найбільш розповсюджених ситуаціях	Ситуативні завдання загального спрямування з розгорнутими письмовими відповідями (експертне оцінювання, бали)
Спортивно-прикладний	Навички надання долікарської допомоги в ситуаціях, типових для спортивної діяльності	Практичне завдання по наданню долікарської допомоги в ситуаціях, типових для обраного виду спорту з імітацією у парах або групі (експертне оцінювання, бали)

У такому разі, особливістю дослідження стане те, що вимірювання буде проведено в обох групах на завершальній практиці наприкінці засвоєння студентами майже всього змісту освіти. Перевагами такого підходу є те, що він дозволяє врахувати ефект тестування завдяки запровадженню контрольної групи, а також частково контролювати вплив фонових чинників. У той же час, ми приймаємо до уваги, що за допомогою цього плану неможливо врахувати ефект природного розвитку, оскільки немає матеріалу для порівняння стану піддослідних наприкінці дослідження з початковим станом. Також, залишатиметься вірогідність того, що відмінності у результатах між контрольною та експериментальною групами обумовлені не експериментальним впливом, а різницею складу груп.

Відзначимо також, що, на нашу думку, оцінювання готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до надання долікарської допомоги, має відбуватися за окремими критеріями, без визначення загальної оцінки. Такий підхід буде більш інформативним і дозволить більш точно виявити відмінності в результативності освітнього процесу у закладах освіти, залучених до експериментальної роботи.

Висновки. Таким чином, на основі аналізу досліджень і публікацій, визначено критерії (теоретичний, загально-практичний, спортивно-прикладний) готовності здобувачів освіти до надання долікарської допомоги. Показано, що із цими критеріями співвідносяться такі показники: знання алгоритмів надання долікарської допомоги при травмах і невідкладних станах; уміння надання долікарської допомоги у найбільш розповсюджених ситуаціях життєдіяльності; уміння надання долікарської допомоги в ситуаціях, типових для обраного виду спорту. При цьому засобами оцінювання готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до надання долікарської допомоги виступають: тести знань; ситуативні завдання, що передбачають письмову відповідь; практичні завдання по наданню долікарської допомоги в ситуаціях, типових для обраного виду спорту, виконання яких передбачає імітацію дій у парах або групі.

Критерії, показники та засоби оцінювання готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до надання долікарської допомоги висвітлено як єдину систему, мета якої – встановити ефективність освітнього процесу в визначеному аспекті.

Показано, що дослідну роботу, спрямовану на оцінювання якості підготовки майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до надання долікарської допомоги найдоцільніше буде організувати за доекспериментальним планом для двох нееквівалентних груп з тестуванням після педагогічного впливу.

Сподіваємось, що описана система оцінювання готовності майбутніх бакалаврів фізичної культури і спорту до надання долікарської допомоги буде технологічною та інформативною. Перевірка цього припущення – напрямок нашої подальшої роботи. Також подальші зусилля плануємо спрямувати на узагальнення і висвітлення результатів дослідної роботи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабаліч В.А., Маленюк Т.В. Тенденції та перспективи викладання дисципліни «Надання першої долікарської допомоги у процесі занять фізичною культурою та спортом». *Young Scientist*. 2021. № 11 (99). С. 107–111. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-11-99-24>.
2. Білоус Т. Л. Долікарська допомога: навч. посіб. Суми: видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2020. 148 с.
3. Буренко М. С. Комплексна оцінка професійних якостей майбутніх тренерів-викладачів як необхідна умова формування фахових компетенцій. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2011. № 8 (18). С. 217–224.
4. Гуска М.Б., Стринадко В.С., Гуска М.В., Зубаль М.В., Стасюк І.І. Перша долікарська допомога та критичні ситуації під час подорожей. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. 264 с.
5. Жара Г. І., Білоус В. В. Проектування спеціальної підготовки до надання невідкладної допомоги в екстремальних видах спорту. *Наука і освіта*. 2014. № 8. С. 72–77.
6. Зюзь В.Н., Кухарь В.В., Данилова Т.Г., Балухтіна В.В. Основи безпеки і спасення на воді: Учебное пособие. Мариуполь: ГВУЗ ПГТУ, 2014. 230 с.
7. Зюзь, В.М., Бабич, Т.М., Балухтіна, В.В. Навчання студентів основам надання першої медичної допомоги. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. 2020. №3(123). С. 66–70. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.3\(123\).13](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.3(123).13).
8. Мазін В. М. Критерії та показники сформованості культури професійної самореалізації педагога. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*. 2007. 41. С. 217–225.
9. Назар П.С., Шевченко О.О., Гусєв Т.П. Медико-біологічні основи фізичної культури і спорту : навч. посіб. для студ. ВНЗ фіз. виховання і спорту. К.: Олімп. л-ра, 2013. 326 с.
10. Осіпов В.М. Спортивна медицина: навчальний посібник (для студентів напрямів підготовки 6.010201 «Фізичне виховання», 6.010203 «Здоров'я людини»). Бердянськ: БДПУ, 2013. 215 с.
11. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 05.07.2012 № 5081-VI [Чинний]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17/print>.
12. Русин В., Павук Ф., Дутко О., Кишко К., Настич М. Застосування протоколу «MARCH» на етапі надання долікарської допомоги в умовах надзвичайних ситуацій. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Медицина*.

2022. С. 70–76. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8127.2022.65.12>.

13. Тищенко В., Мезенцева Л. Типові травми під час занять спортивними єдиноборствами: ознаки та перша допомога. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2012. №3. С. 96–100. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/TMFVS_2012_3_21.pdf.

14. Шапаренко І. Є., Мироненко С. Г. Теоретико-методичні аспекти викладання дисципліни «Лікарсько-профілактичний супровід у спортивній діяльності» в системі підготовки магістрів на факультетах фізичного виховання педагогічних закладів вищої освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2023. 7(167). С. 179–185. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.7\(167\).3714](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.7(167).3714).